

Els immigrants assentats a Espanya aporten a l'Estat del benestar més del que en reben

- El 12,17% de la població d'Espanya, més de 5,7 milions de persones, és immigrant. El nostre país ha esdevingut el segon Estat membre de la Unió Europea pel nombre de residents estrangers.
- Els perceptors de pensions estrangers no arriben a l'1% (i més de la meitat són europeus). Al seu torn, es calcula que l'alta taxa d'activitat dels immigrants contribuirà a retardar uns cinc anys l'entrada en dèficit del sistema de pensions, a més de frenar l'envelliment poblacional.
- Els immigrants consulten un 7% menys el metge de capçalera i un 16,5% menys l'especialista, tot i que recorren un 3,2% més als serveis d'urgències. Actualment la proporció de la despesa sanitària que absorbeixen equival a una mica més del 5% del total.
- El 30% dels immigrants a Espanya són pobres, enfront del 18% d'autòctons que es troben en aquesta situació. No obstant això, només el 6,8% de les intervencions dels serveis socials s'adrecen a la població immigrant.
- El 50% del superàvit de les finances públiques durant els anys de més creixement va correspondre a impostos i contribucions socials aportats per la immigració. La crisi, però, ha castigat durament aquests col·lectius, que actualment presenten taxes d'atur de més del 30%.
- Més de la meitat dels espanyols perceben l'immigrant com un competidor en l'accés a prestacions i serveis socials. Els autors adverteixen que aquestes actituds poden augmentar durant les pròximes dues dècades, a causa de l'envelliment del col·lectiu i l'increment consegüent de les peticions d'ajudes i serveis.
- L'informe assenyala que la concentració de la immigració en determinades comunitats autònomes, municipis i barris introdueix desajustos en la distribució de recursos fiscals entre diferents nivells de l'administració de l'Estat. Això provoca també increments localitzats de la demanda de prestacions que poden contribuir al deteriorament dels programes de protecció social.

Madrid, 4 de maig de 2011. Jaume Lanaspá, director general de la Fundació "la Caixa"; Rosa Maria Molins, directora de l'Àrea de Beques i Estudis Socials de la Fundació "la Caixa"; i els autors de l'estudi, Francisco Javier Moreno Fuentes, científic titular de l'Institut de Polítiques i Béns Públics del Consell Superior d'Investigacions Científiques, i María Bruquetas Callejo, professora del Departament de Ciència Política de la Universitat d'Amsterdam, han presentat aquest matí a CaixaForum Madrid el volum 31 de la Col·lecció d'Estudis Socials de la Fundació "la Caixa", *Immigració i Estat del benestar a Espanya*.

L'estudi analitza els reptes que les poblacions d'origen immigrant plantegen als sistemes de protecció social a Espanya, com també el paper de l'Estat del benestar en la integració d'aquest col·lectiu al nostre país. Fins ara aquestes qüestions han estat escassament tractades per la recerca social a Espanya.

La immigració a Espanya

Durant l'última dècada, Espanya ha deixat de ser un país d'emigració i ha esdevingut un receptor net de fluxos migratoris. Segons dades del padró municipal d'habitants, al gener del 2000 hi havia 923.000 persones amb nacionalitat estrangera sobre una població de 40,4 milions d'habitants. El 2010 aquesta xifra s'havia multiplicat per sis, i els residents estrangers eren més de sis milions respecte a una població de 45 milions. Així, **els residents estrangers han passat de ser el 2,28% a representar el 12,17% de la població total a Espanya.**

La proporció d'immigrants residents al nostre país és semblant a la d'altres països del nostre entorn, tot i que en aquests moments **Espanya ja és el segon Estat membre de la Unió Europea per nombre de residents estrangers.**

Espanya es diferencia clarament de la resta de països d'Europa occidental pel desenvolupament tardà i incomplet del seu Estat del benestar i pel **baix nivell de despesa social, significativament inferior a la mitjana europea.** Es fa un important esforç financer en l'àmbit de les pensions i la sanitat, però no es presta gaire atenció a les polítiques d'habitatge, serveis socials o polítiques de suport a les famílies.

L'accés dels immigrants a l'Estat del benestar

L'accés dels immigrants a la protecció social té lloc per dues vies. D'una banda, mitjançant la participació en el mercat de treball i l'afiliació a la seguretat social. D'altra banda, accedeixen a la protecció social de caràcter universal (sanitat, educació) per mitjà de la seva residència en el territori.

- **Seguretat social**

En el mercat de treball, els immigrants han assumit una part significativament alta dels costos de la crisi. Les **taxes d'atur dels immigrants s'acosten a una mitjana del 30%**, per comparació a una taxa d'atur del 18% entre els autòctons.

El percentatge total d'estrangers entre els afiliats a l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) s'ha mantingut pràcticament estable, entre el 10 i l'11% en el cas dels homes i entorn del 10% en el de les dones. L'últim trimestre del 2010 els estrangers continuaven representant el 9,3% dels treballadors del règim general, el 7,5% de treballadors del mar, el 6,3% dels treballadors autònoms, el 41,2% dels afiliats al règim agrari, i més del 60% dels inscrits en el règim de la llar.

Evolució dels afiliats a la seguretat social segons nacionalitat

En percentatges

NACIONALITAT	2001	2003	2005	2007	2009
Espanya	96,1	94,4	90,3	89,7	89,5
Resta de la UE (sense Romania)	1,0	1,2	1,7	2,3	2,2
Resta d'Europa (sense Romania)	0,2	0,4	0,6	0,3	0,4
Romania	0,1	0,3	0,9	1,2	1,6
Amèrica Llatina (sense l'Equador)	0,7	1,1	2,4	2,5	2,7
Equador	0,4	0,8	1,5	1,3	1,1
Àfrica (sense el Marroc)	0,3	0,4	0,6	0,5	0,5
Marroc	0,8	1,0	1,4	1,3	1,3
Àsia i Oceania	0,3	0,4	0,6	0,7	0,8
Total estrangers	3,9	5,6	9,7	10,3	10,5

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INSS.

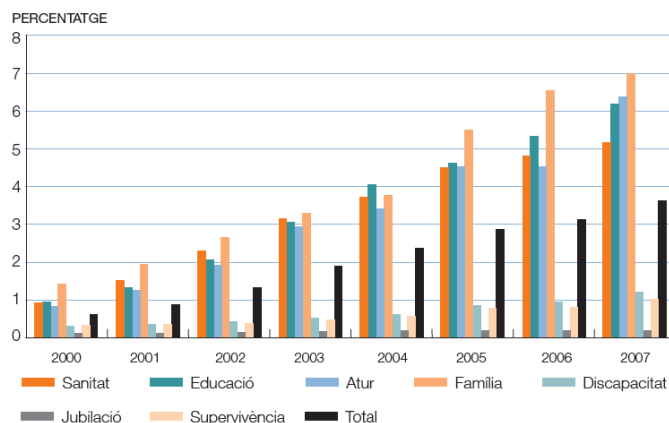
Així i tot, una part important de les oportunitats laborals del col·lectiu es troba en **l'economia submergida, que segons algunes estimacions podria arribar a representar més del 20% del PIB**. En aquests casos, no cotitzen a la seguretat social i **queden per tant exclosos dels sistemes d'assegurament social**.

D'altra banda, **menys de l'1% dels beneficiaris de pensions a Espanya són estrangers, i més de la meitat d'aquests són ciutadans comunitaris**. La majoria d'immigrants, en plena etapa productiva, proporcionen una aportació neta a les arques de l'INSS. Aquesta situació **es mantindrà previsiblement durant les pròximes dues dècades**.

- **Sanitat**

El percentatge de la despesa social dedicat a la població immigrant ha anat augmentant els darrers anys a mesura que augmentava el volum d'estrangers residents al nostre país. Si l'any 2000 representava aproximadament **l'1% de la despesa sanitària, el 2007 ja era del 5%**. Aquesta proporció continua sent considerablement inferior al percentatge d'immigrants sobre la població total.

Percentatge de la despesa social dedicada a la població immigrant

Font: elaboració pròpia a partir de dades d'Otero et al. (2010).

El dret d'accés a la sanitat dels estrangers residents és igual al dels espanyols. La targeta sanitària que prova l'accés a les prestacions sanitàries s'obté mitjançant l'afiliació a la seguretat social, o bé per la via de l'empadronament i la demostració de la manca de recursos.

El 5,2% de la població "pobra" (ingressos inferiors al llindar del 60% de la mediana de la renda) i el 8% de membres de llars "excloses" declaren no tenir accés al sistema sanitari públic. La gran majoria d'aquestes persones són immigrants indocumentats.

Respecte a la població autòctona i malgrat que concentrin elevades taxes d'atur i condicions precàries de vida –factors que augmenten considerablement les possibilitats de tenir una salut dolenta o no gaire bona–, **els estrangers consulten un 7% menys el metge de capçalera, i un 16,5% menys el metge especialista** (Enquesta Nacional de Salut). El recurs als serveis d'urgències puja lleugerament (3,2%) entre els estrangers, i és la via per la qual el 65% dels quals van accedir a tractament hospitalari (enfrent del 57% en el cas dels espanyols).

Utilització dels serveis sanitaris segons la nacionalitat (quatre setmanes anteriors)

	PERCENTATGE QUE HA ANAT A UNA CONSULTA MÈDICA	MITJANA DE CONSULTES D'ATENCIÓ PRIMÀRIA O PEDIÀTRIA	MITJANA DE CONSULTES AL METGE ESPECIALISTA	PERCENTATGE QUE HA ANAT A URGÈNCIES (12 MESOS ANTERIORS)	PERCENTATGE QUE TÉ COBERTURA SANITÀRIA MIXTA (PÚBLICA I PRIVADA)
Espanyols	40	1,15	0,55	31	14
Estrangers	29	1,08	0,46	32	9
No consta	31	1,12	0,51	32	21
Total	38	1,15	0,54	31	13

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'ENS 2006.

- **Serveis socials**

Si utilitzem un llindar del 60% de la mediana de la renda, observem que actualment gairebé el 30% dels immigrants són pobres, enfrent d'una mica més del 18% en el cas dels ciutadans de nacionalitat espanyola.

Segons dades del Sistema d'Informació dels Usuaris de Serveis Socials, **només el 6,8% del total de les intervencions dels serveis socials s'adrecen als immigrants.** D'aquestes, el 60% tenen per objecte informar-los dels seus drets o derivar-los cap a altres institucions (enfront del 45% en el cas dels autòctons).

Nombre i percentatge d'intervencions dels serveis socials en diferents àmbits d'actuació

CLASSIFICACIÓ DELS USUARIS	TOTALS	INFORMACIÓ, ORIENTACIÓ, VALORACIÓ I MOBILITZACIÓ DE RECURSOS	SUPPORT A LA UNITAT CONVENCIONAL I AJUDA A DOMICI	ALLOTJAMENT ALTERNATIU	PREVENCIÓ I INSERCIÓ SOCIAL	COBERTURA DE NECESSITATS DE SUBSISTÈNCIA
Immigrants, refugiats i asilats	139.684 6,4%	81.431 8,0%	4.074 0,9%	1.566 1,8%	14.693 11,2%	37.918 7,8%
Resta	2.042.218 93,6%	929.039 92,0%	451.528 99,1%	87.444 98,2%	116.296 88,8%	449.008 92,2%
Totals	2.180.830 100,0%	1.018.024 100,0%	455.530 100,0%	88.970 100,0%	130.897 100,0%	487.406 100,0%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Informe del SIUSS 2008.

D'altra banda, el col·lectiu d'origen immigrant representa l'11,2% dels receptors de rendes mínimes d'inserció. En aquest sentit, i tenint en compte que els immigrants solen trobar-se entre els grups més desfavorits de la població espanyola, els autors conclouen que **el rang de cobertura de les RMI per a la població immigrant és considerablement inferior al que proporcionalment li correspondria**, la qual cosa deixa un nombre important d'immigrants sense aquesta protecció.

Educació

El percentatge de la despesa social dedicada a l'educació de la població immigrant a Espanya s'ha incrementat els darrers anys, i ha passat **de l'1% de la despesa educativa el 2000 al 6% el 2007** (Ministeri d'Educació i Ciència).

La proporció d'alumnes estrangers a les nostres aules està per sota de la mitjana europea i a molta distància de països amb més tradició immigratòria, i representa **el 9,6% del conjunt d'alumnes de l'ensenyament obligatori en el curs 2009-2010** (762.746 alumnes sobre un total de 7,606 milions). Així i tot, la presència d'alumnes immigrants és creixent en tots els trams de l'educació obligatòria, especialment en educació primària (11,5%), els programes de garantia social (12,8%) i l'ESO (12%).

El 82% dels alumnes estrangers segueixen estudis als centres públics, enfront d'un 14,1% matriculat a centres privats concertats i un 3,8% inscrit a centres privats no concertats.

Nombre i percentatge d'alumnes estrangers per nivell educatiu. Curs 2008-2009

	EDUCACIÓ INFANTIL	EDUCACIÓ PRIMÀRIA	EDUCACIÓ ESPECIAL	ESO	BATXILLERAT	FP	TOTAL
Total	1.784.629	2.659.424	30.767	1.810.298	628.741	542.947	7.456.806
Estrangers	124.211	305.520	3.454	213.530	32.085	40.197	743.696
%	16,70	41,08	0,46	28,71	4,31	5,40	100
Espanyols	1.660.418	2.353.904	27.313	1.596.768	596.656	502.750	6.713.110
%	24,73	35,06	0,40	23,78	8,88	7,48	100

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, 2010.

A més, **només el 10% dels estudiants d'origen immigrant continua estudiant més enllà de l'escolarització obligatòria**, i menys de la meitat dels que estudien l'ESO segueixen estudis de batxillerat. Aquesta dada contrasta significativament amb la taxa d'escolarització general entre les persones de 17 anys a Espanya, que se situa en el 83%. **La probabilitat d'abandonament prematur dels estudis dels joves immigrants és 2,1 vegades més gran que la dels nascuts a Espanya.**

D'altra banda, els menors immigrants tenen més del doble de possibilitats que els nadius d'anar a centres educatius amb una alta concentració d'alumnes estrangers i una probabilitat més alta d'estudiar en centres on es concentren els alumnes amb una pitjor situació socioeconòmica.

Contribució dels immigrants a l'Estat del benestar

Els immigrants han contribuït al desenvolupament de l'Estat del benestar de manera positiva en diferents àmbits. Aquesta aportació positiva neta està directament relacionada amb la fase inicial del procés d'assentament de població immigrant en el qual es troba el nostre país, caracteritzada per l'arribada de població jove en edat de treballar, com també per un nombre relativament escàs de persones dependents (nens i ancians) entre els immigrants. A mesura que el perfil demogràfic de la població immigrant vagi convergint amb el de la població autòctona, la seva contribució neta s'anirà reduint fins a tenir un impacte neutre sobre la balança fiscal.

- **Sector de cura**

La taxa de participació laboral de la dona a Espanya s'ha duplicat pràcticament entre el 1976 (28,4%) i el 2009 (51%). Aquesta incorporació massiva al mercat de treball ha accentuat els problemes de compatibilització de vida laboral i familiar. Davant la feble intervenció pública en els àmbits de la reproducció i de la cura de la gent gran, les dones autòctones empleades en el mercat laboral han recorregut de manera massiva a la contractació de mà d'obra immigrada per cobrir les tasques domèstiques i de cura. **Aquestes dones immigrants han passat a tenir un rol essencial com a element de suport i garantia de la sostenibilitat de l'Estat del benestar a Espanya.**

En el cas de les cuidadores de persones grans, **el 40% són estrangeres i representen fins al 80% de les cuidadores en règim intern.** Cal tenir en compte, a més a més, que entre el 55 i el 70% de l'ocupació en aquest sector es manté en l'economia submergida.

- **Dinamitzador econòmic**

La immigració, important factor dinamitzador de l'economia, ha contribuït a consolidar el sistema de protecció social a Espanya. Segons l'Oficina Econòmica de Presidència del Govern, **el 30% del creixement del PIB entre mitjan anys noranta i la primera dècada d'aquest segle va ser conseqüència de l'assentament d'immigrants.** L'efecte positiu pujava fins al 50% en el període 2000-2005.

El 50% del superàvit assolit per les finances públiques els anys de més creixement de l'economia espanyola va correspondre a impostos i contribucions socials de la

immigració (uns 5.000 milions d'euros anuals). Amb taxes d'activitat més altes i pel fet de ser més joves, els immigrants haurien contribuït a elevar la proporció de cotitzants sobre pensionistes a prop del 2,5, i amb això haurien retardat quasi cinc anys la previsible entrada en dèficit del sistema espanyol de pensions (del 2023 al 2028).

Actualment molts d'aquests immigrants que han contribuït a prolongar la supervivència de determinats sectors productius pateixen durament la crisi en forma d'atur i amb escasses prestacions socials.

- **Fre a l'envelliment poblacional**

El col·lectiu immigrant ha pal·liat els efectes de l'envelliment de la població al nostre país. En aquest sentit, **la immigració ha garantit temporalment la sostenibilitat financera del sistema de pensions** (tot i que en el millor dels casos posposa el problema a la generació següent).

Segons la Comissió Europea, els naixements a Espanya durant les pròximes dues dècades amb prou feines compensaran les defuncions, i només l'entrada d'estrangers aconseguiria augmentar la població activa i contribuent a la seguretat social, per la qual cosa caldria rebre almenys set milions d'immigrants en els propers 20 anys perquè la taxa de dependència es mantingués al 34%.

Actituds cap als immigrants a Espanya

Segons les enquestes, **el rebuig davant la immigració augmenta a tots els països europeus**, una tendència que també es confirma a Espanya. Entre el 2004 i el 2008, els enquestats que sostenien que les polítiques d'immigració espanyoles eren massa tolerants van augmentar del 24% al 42% (CIS). El 2008, la majoria es mostrava partidària de restringir l'entrada d'immigrants. Malgrat això, el 43,1% opinava que la immigració té efectes positius per a l'economia i el 53,2% afirmava que la immigració enriqueix la vida cultural del nostre país.

Les actituds de rebuig es veuen reforçades en un període de crisi com l'actual, caracteritzat per taxes d'atur molt altes i per retallades pressupostàries que afecten de manera directa els programes de protecció social.

L'immigrant és vist com un competidor en l'accés a prestacions o serveis públics, una actitud més generalitzada entre grups de baix nivell educatiu i econòmic, més religiositat, més edat i/o principis més conservadors. Això es tradueix en la idea que als immigrants se'ls concedeixen més ajudes escolars (50%) i prestacions sanitàries (46%), fins i tot en igualtat d'ingressos. També és freqüent la idea que la presència d'immigrants deteriora la qualitat de l'atenció sanitària (52%) i educativa (50%).

Reptes actuals i futurs

Els immigrants reben menys de l'Estat del que aporten a la hisenda pública. Segons els autors de l'informe, l'estudi presentat mostra **com els arguments de sobreutilització i abús del sistema de protecció social per part de la població immigrant són injustificats**. En aquest sentit, la investigació observa que l'“efecte crida” existeix, però que no respon a les característiques dels programes socials del país d'acollida, sinó a la demanda de mà d'obra.

No obstant això, les dades mostren una reticència creixent de la població autòctona davant la immigració, una circumstància que configura un espai potencialment favorable a la politització d'aquest àmbit, com també a la pèrdua de legitimitat de l'Estat del benestar. Segons els autors, **la percepció de competència és, en part, producte dels insuficients recursos assignats a uns programes exposats a una demanda creixent tant per l'augment de la població com a causa de la crisi econòmica**.

L'arribada d'un gran volum d'immigració els darrers anys, juntament amb la concentració d'aquests col·lectius en determinats àmbits territorials (comunitats autònomes, municipis i barris) ha implicat **un important desajust entre els recursos fiscals generats per la immigració i la seva distribució entre diferents nivells de l'administració de l'Estat, la qual cosa pot contribuir a un deteriorament dels sistemes de protecció social** (sanitat, educació serveis socials).

L'impacte de l'actual crisi econòmica sobre els sectors més desfavorits de la societat (incloent-hi la població d'origen immigrant), així com la concentració territorial d'aquest desfavoriment en un context polític marcat per les retallades en les polítiques de protecció social, plantegen un escenari especialment delicat. A més, els autors adverteixen que **aquesta situació es pot agreujar durant les pròximes dues dècades, a causa de l'envelliment del col·lectiu immigrant i l'increment consegüent de les peticions d'ajudes i serveis**.

Per a més informació:

Departament de Comunicació Obra Social "la Caixa"

Marina Teixidó: 93 404 40 92 / 608 09 90 23 / mteixido@fundaciolacaixa.es

<http://www.lacaixa.es/obrasocial>

Sala de premsa multimèdia

<http://premsa.lacaixa.es/obrasocial>

Autors

FRANCISCO JAVIER MORENO FUENTES és científic titular a l'Institut de Polítiques i Béns Públics del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC). Doctor en Ciència Política per la Universitat Autònoma de Madrid i l'Institut Juan March, ha estat professor a la Universitat de Barcelona i investigador visitant a la London School of Economics, la Universitat de Harvard i l'Institut d'Études Politiques de París. Les seves àrees d'interès giren entorn de l'anàlisi de polítiques públiques en perspectiva comparada en l'àmbit dels règims de benestar, la immigració i les polítiques urbanes. La seva tesi doctoral va ser publicada pel Consell Econòmic i Social; és autor així mateix de treballs en obres col·lectives i articles publicats en revistes espanyoles (*Política y Sociedad, Documentación Social, Revista Española del Tercer Sector*) i internacionals (*Politics & Society, Hagar, Pôle Sud*).

MARÍA BRUQUETAS CALLEJO és professora del departament de Ciència Política de la Universitat d'Amsterdam. Doctorada per l'Institut per a les Migracions i els Estudis Ètnics (IMES) d'aquesta mateixa universitat, la seva tesi doctoral versa sobre l'aplicació de polítiques d'acollida als alumnes immigrants a les escoles. És membre de la xarxa d'excel·lència IMISCOE, que aplega especialistes i investigadors del fenomen migratori i la integració social de les poblacions d'aquest origen en les societats receptores. S'ha especialitzat en els processos d'elaboració i posada en pràctica de polítiques d'integració d'immigrants, amb una atenció especial a l'àmbit de l'educació, com també en les connexions entre l'Estat del benestar i la integració de col·lectius d'origen immigrant.